

# Осередки філології

Володимир Погребенник

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ НПУ

ім. М.П.Драгоманова

Становлення й розвиток кафедри української літератури Київського інституту народної освіти (далі — КІНО) органічно пов'язане з процесами національно-визвольних змагань 1917—1920 рр. У цей час у Києві почав функціонувати, поряд з Університетом Св. Володимира, й Український університет. Із жовтня 1918 р. він був реорганізований у Перший державний університет, де професор Іван Огієнко читав курс української культури. В ньому значне місце відводилося, зокрема, характеристикам діяхронно-синхронного розвитку національного письменства. Концепція національної освіти певною мірою прилягала й до напрямків розбудови літературознавчої науки в 20-х роках. Під егідою ВУАН на їх початку утворилось Історико-літературне товариство, засідання якого впродовж 1922—1927 рр. збирали багато “вишівської” молоді.

Циклова комісія літератури, яка функціонувала на літературно-лінгвістичному відділі факультету професійної освіти КІНО, об'єднувала визначних учених-літературознавців — професорів Павла Филиповича, Миколу Зерова, Бориса Якубського, Михайла Марковського, Степана Савченка, Андрія Лободу. Читав лекції з української літератури також віце-президент ВУАН Сергій Єфремов. Розробляючи навчальні програми з української літератури, ці вчені використовували досвід викладання національного письменства у Львівському університеті, де від 1848 р. цей курс читали Яків Головацький, Омелян Огоновський, Олександр Колесса. При створенні програм вищеназвані київські науковці-педагоги орієнтувалися також на синтетичні дослідження українського фольклору і літератури, опубліковані Іваном Франком, Павлом Житецьким, тим же Сергієм Єфремовим, Михайлом Возняком, Олександром Грушевським. У лекціях із історії українського письменства для студентів-філологів професори КІНО спиралися на власні наукові дослідження творчості письменників, які, своєю чергою, ставали основою нових лекційних курсів.

Як засвідчив в “Автобіографії” та в життєписному листі до Миколи Плевака Микола Зеров, він із 1 жовтня 1923 р. викладав історію українського письменства в Київському інституті народної освіти. Професор (із 1923 р.), а з жовтня 1930 р. завідувач кафедри, він читав курс історії української літератури XIX ст. Спримігся 1928-го р. видати цей цикл лекцій на склографі. Виклади стимулювали наукову і художню творчість (скажімо, перекладання латиномовних творів Григорія Сковороди), посприяли появі досліджень “Нове українське письменство” і “Леся Українка” (обидва 1924), збірників статей “До джерел” (1926), “Від Куліша до Винниченка” (1929), підготовці до друку й спорядженню вступним словом видань спадщини Якова Щоголева, Івана Франка, Марка Черемшини, Петра Стебницького, вивченню листування Лесі Українки.

З другого боку, лекційний курс теорії перекладу постав у результаті численних інтерпретацій Зеровим рідної (повість “Огненний змії” Пантелеймона Куліша) й інших літератур (наприклад, драми “Мазепа” Юліуша Словацького — видана 1926 р.),

осмислення цих інтерпретацій (стаття “У справі віршованого перекладу”), а також досліджень специфіки перекладу рідною мовою європейських поетів. Лекції М. Зерова були блискучими в ораторському плані, його приходили слухати й студенти нефілологічних спеціальностей.

Проте не дивно, що саме цей визначний поет-неокласик, літературознавець і педагог зазнав нещадного цькування з боку марксистських вульгаризаторів. У 1934 р. був звільнений з роботи, заарештований у Підмосков'ї, засланий на Соловки, де він спромігся не полишити творчої праці, та розстріляний у зловісному карельському Сандормоу. Режим, що знищив Зерова, піддав на довгі роки його чесне ім'я забороні. Творчий доробок М.Зерова, цей, за словами Євгена Сверстюка, “монолітний і дорогоцінний уламок храму української культури”, залишається актуальною цінністю і може служити зразком видатної праці на віки. Про це зайвий раз нагадала видана нещодавно більша частина його літературознавчих праць<sup>1</sup>.

Як і його приятель М.Зеров, Павло Филипович був вихованцем спершу Колегії Галагана, а далі семінарів і “естетичної формально-поетикальної” школи Володимира Перетца. Він — перший завідувач циклової комісії (кафедри) української літератури КІНО. Викладав тут історію української літератури перших десятиріч ХХ століття. З 1922 р. професор — у 31-річному віці! Филипович із колегами “робив усе можливе (і неможливе — з огляду на офіційну політику і спротив деяких представників старої російської професури), аби підготовка кадрів у Київському ІНО велася на університетському рівні і сприяла входженню України в коло європейських держав”<sup>2</sup>.

Певно, саме керівнику кафедри належить ідея створити літературний семінар “підвищеного типу”. Кращі студенти старших курсів під керівництвом Зерова й Филиповича працювали над малодослідженими темами. Декому з них, як-от Григорієві Костюку, пощастило врятуватися й реалізуватися за океаном. В умовах свободи слова — вже в часах, коли після репресій навчальний заклад, престижний у часи Зерова і Филиповича, став по суті провінційним пересічним інститутом, — Г.Костюк назвав Филиповича найавторитетнішим і найглибшим дослідником, обізнаним із усіма науковими школами й методами, справжньою ходячою енциклопедією. Його лекції не були такими феєричними, як зеровські, але відзначалися переконливою послідовністю думки й багатством охоплення фактів. Филипович доглибно аналізував і докладно аргументував; поет-європеєць, він уводив слухачів у потаємні закутки творчої робітні митців.

Його дослідження історико-літературного плану, репрезентовані книжками “З новітнього українського письменства” (1923) та “Українське літературознавство за 10 років революції” (1928), протистояли спрощеній соціології в душі Володимира Коряка. Филипович розкривав українські літературні “прориви” в Європу (творчість Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки), багато зробив для відновлення в УРСР наукового шевченкознавства, дослідження українського романтизму, модернізму й авангардизму, в т.ч. на широкому порівняльному тлі “чужих” літератур (студії творчості Ольги Кобилянської, Михайла Коцюбинського, Олександра Олеся, Максима Рильського, Михайла Семенка), досліджував важливу проблему читача. Станом на 1930-й рік Филипович у КІНО (чи так званому Інституті профосу) читав курс української літератури ХХ ст. Давнє письменство тоді викладав в.о. директора академічного Інституту літератури Борис Навроцький, а літературу ХІХ ст. — М.Зеров. Драматичним балансуванням

<sup>1</sup> Див.: Зеров М. Українське письменство / Упоряд. М.Сулима. — К., 2003. — 1301 с.

<sup>2</sup> Гречанюк С. Щоб давнє слово на чатах стало // Филипович П. Літературно-критичні статті. — К., 1991. — С.5.

на линві над прірвою була фахова робота в той час, коли в колізію з науковим і людським сумлінням викладачів заходили вимоги про підготовку фахівців на кафедрі української літератури неодмінно в світлі постанов ЦК партії, нищівних для цієї літератури. Трагічно склалася й доля Филиповича: згущення тоталітарної ночі означилося арештом 1935 р. із абсурдним звинуваченням у душі доби та розстрілом.

Знаком не тільки початку 30-х рр. були характерні подробиці з життя визначних професорів. Їх “засмикувала ліквідація триместру”, тобто іспити. Їм дошкуляли: поступова деградація Києва під “комунізаторами”, за яких усе ставало стандартним, сірим і нудним, саме зникнення наукової атмосфери в місті; “предметові комісії” з різними, зокрема прикрими претензіями; те, що доводилося “на десять частин розриватися” й допіками; прибуття начальства задля “мерзенних” зборів-напівдопитів аспірантів кафедри про соціальне становище їх батьків; “пошуканка за грішми”, що їх систематично не доплачували. Та й лекцій було багато, а платили мало; не бракувало засідань, громадських навантажень, поїздок у підшефне село з дописуванням про це до багатотиражки “За комуністичні кадри”; “самокритик усних і письмових” (так сповіщав листовно Зеров Павла Тичину, Михайла Могилянського й інших адресатів). Заїдав побут: можна було в Інституті профосу “передплатити” дрова, не дочекавшись ані дров, ані внесених коштів.

До числа першорядних професорів КІНО належав Борис Якубський, автор численних розвідок і статей про нову й новітню літературу (Панаса Мирного, Лесю Українку та ін.), теоретичних праць “Соціологічний метод у письменстві”, “Наука віршування” та шкільних читанок. Інший лектор кафедри, Андрій Лобода, академік АН УРСР із 1922 р. і Голова Етнографічної комісії ВУАН, був першорядним дослідником-українознавцем, автором опублікованих у 20-ті роки праць “З пісень на Україні про світову війну 1914–1918 рр.”, “Доля етнографії на Україні в 1917–1925 рр.”, “Краєзнавство на Україні”, розвідок про М.Максимовича й Т.Шевченка, дослідником етнографічної спадщини П.Куліша і В.Гнатюка. Михайло Марковський читав курси давньої літератури, студії про яку він друкував іще від 90-х рр. ХІХ ст. В 20-х рр. видруковані ґрунтовні розвідки “Шевченко в Кирило-Мефодіївському братстві”, “Як утворився роман “Хіба ревуть воли, як ясла повні?” П.Мирного й Ів.Білика”, “Найдавніший список “Енеїди” І.П. Котляревського й деякі думки про генезу цього твору” та праці з проблем літератури ХVІІ ст. — скажімо, студія творчості Лазаря Барановича. Головна праця Степана Савченка засвідчила тяглість і результативність інститутського вивчення національного генія (монографія “Шевченко і світова література”).

Розгул сталінських репресій завдав непоправного лиха літературній освіті в ледінституті. Були репресовані й загинули в таборах професори М.Зеров, П.Филипович, відповідно до “згори” накинутих компартійних настанов спотворювалася історія українського літературного процесу, сам об’єктивізм у науці був оголошений “буржуазним”, а отже ворожим. Змістове наповнення лекцій неодмінно передбачало партіє- й вождєвихвальний компонент. Партбюро ревню стежило за ідейною витриманістю викладів із літературознавчих дисциплін.

У ці тяжкі роки до викладацької праці залучаються перспективні випускники, як от згодом відомий шевченкознавець член-кореспондент АН України Євген Кирилюк (після закінчення КІНО він видав 1929 р. монографію “Пантелеймон Куліш”). До війни працювали в інституті Олекса Засенко — знаний дослідник українського нового і новітнього письменства, згодом професор і заступник директора академічного Інституту літератури ім.Т.Шевченка; відомий літературознавець Василь Маслов (брат члена-кореспондента АН України Сергія Маслова). В.Маслов у 1934 р.

опублікував синтетичну розвідку “Українська етнографія першої половини ХІХ ст.”, праці з поля інших літератур — про Лоренса Стерна, Михайла Лермонтова, навіть археологічне дослідження про Райковецьке городище. Залишилися в архіві його дослідження про вплив декабристського руху на українську літературу, українські теми в російському письменстві ХІХ ст.

З кінця 20-х років поєднував працю в науково-дослідному Інституті педагогіки з викладанням літератури і її методики в КІНО доцент Петро Волинський. У післявоєнний час він упродовж 1947—1976 рр. завідував кафедрою української літератури. Змінив на цій посаді старшого викладача Никифора Падалку (завідувач кафедри в міжчасі 1944—1945 рр.) та доцента Петра Пономарьова (1945—1946). П.Волинський працював на кафедрі, від другої половини 70-х — професором, до останніх своїх днів (1982). На основі лекцій з теорії літератури підготував перший в Україні підручник “Основи теорії літератури” (1962).

Принциповий і авторитетний керівник, професор П.Волинський був ініціатором створення, головним редактором і чільним співавтором тритомного підручника “Історія української літератури” (1964—1969), — від письменства княжої доби до творчості Михайла Павлика. Кафедрали-співавтори підручничового триптиха — П.Волинський, Ю.Кобилецький, І.Пільгук, Ф.Поліщук, М.Походзіло, П.Хропка. Назване видання — безконкурентне й безпрецедентне як на педінституті та всю історію педагогічної вищої освіти. Цінне фактологічно, коли оминуті ідеологічні “глушники”, воно може досі постачити деякі літературознавчі відомості. В 90-ті рр. його продовжило ще одне кафедральне підручничове двокнижжя з історії української літератури перших десятиріч ХІХ ст. та кінця ХІХ — початку ХХ ст. за редакцією П.Хропка. На межі тисячоліть викладачі кафедри стали співавторами ще двох двотомних історій літератури для ВНЗ та підготували третє — серед інших П.Хропка, В.Погребенник (за редакцією останнього).

Проф. П.Волинський — автор монографії “Іван Котляревський” (1951), вагомої синтетичної праці “Теоретична боротьба в українській літературі (перша половина ХІХ століття)” (1959), історико-літературної розвідки “Український романтизм у зв’язку з розвитком романтизму в слов’янських літературах” (1963). Численні його дослідження з нової й новітньої літератури зібрані в підсумковій книжці “З творчого доробку” (1973), що показує: чимало концептів ученого пройшли випробування часом. Сказане стосується й статей П.Волинського, вміщених у тодішньому часописі “Радянське літературознавство”, — вони досі служать студентам зразком літературознавчого мікроаналізу віршів Шевченка й Лесі Українки, її “Лісової пісні”, є показником високої культури філологічного мислення. Останню доповідь проф. Волинського на науковій щорічній конференції кафедри, новаторське прочитання новели “Сміх” Михайла Коцюбинського, не дала оформити в статтю неблаганна смерть.

Серед випускників-філологів кафедри й інституту назвемо визначного поета Андрія Малишка (1932), відомих поетес Марію Познанську і Любов Забашту, драматурга і критика Бориса Буркатова, поета і прозаїка Олексу Гуреїва (обидва 1940). У післявоєнний час — письменників Володимира Вільного (Волчкова), Юрія Петрова, Арона Тростянецького, Василя Чухліба. В пізніші роки серед них були, наприклад, такі відомі літератори, як Мойсей Фішбейн, Євген Пашковський. Хоча останній так і не закінчив філологічний факультет, але почав формуватися як “незалежний мислитель” у студентську пору.

У 50 — 70-х роках на кафедрі працював професор Іван Пільгук. Ще 1938 р. він видав підручник з української літератури для 9-го класу середньої школи, виступив співавтором “Нарису історії української літератури” (1946), створив розвідку “Степан Руданський” (1956). Перу члена Спілки письменників України належить гроно

художньо-біографічних повістей – “Грозвий ранок” (1968), “Дуби шумлять” (1970), “Марія Заньковецька” (1978), белетристичні твори в тому ж ключі, присвячені Григорію Сковороді, Степану Руданському, Юрію Федьковичу. І.Пільгук був також упорядником, автором передмови до однотомника Пантелеймона Куліша (1969), що мав у той час “неблагонадійну” репутацію.

Із 1952 р. по 1985 р. викладав у тодішньому КДПІ ім.О.М.Горького професор Юрій Кобилецький. Спеціалізувався як викладач на історії української літератури ХХ ст., ділився зі студентами цінними подробицями про атмосферу культурного життя й помітні письменницькі постаті. Йому належать такі книжки, як “Творчість Івана Франка” (1956), “Натан Рибак” (1963), “Шевченко і Франко” (1964), “Крила кречета. Життя і творчість О.Корнійчука” (1975), збірники спогадів “Фрески” (1979), “З літопису життя” (1983), “Даль махне крилом” (1985).

Курс давньої літератури у післявоєнні роки був закріплений за П. Пономарьовим. Український фольклор викладав професор-патріарх кафедри Федір Поліщук, автор розвідки “Григорій Сковорода” (1978), співавтор кафедрального підручника з історії літератури XI-XVIII ст. (1969), укладач хрестоматії українського фольклору для студентів ВНЗ. Ф.Поліщук, як і М.Походзіло та Юрій Збанацький, був деканом філологічного факультету.

Упродовж 1940–1950-х рр. на кафедрі працював доцент Максим Комишанченко (автор праці “Боротьба за ідейність та реалізм української літератури 50–70-х рр. ХІХ ст.”), кандидати філологічних наук Ніна Жук і Михайло Походзіло, дослідник творчості І.Франка й української літератури в школі. Крім них необхідно згадати прізвища доцентів Семена Шаховського і Олега Килимника, дослідників українського літературного процесу ХІХ–ХХ ст. До читання спецкурсів запрошувалися відомі вчені з академічного Інституту літератури Ніна Крутікова, Дмитро Чалий, Федір Погребенник та ін.

У дещо пізніші роки на кафедрі плідно працювали не менш знані й авторитетні педагоги та вчені доценти, згодом професори Олена Гнідан і Людмила Дем’янівська – авторитетні дослідниці українського літературного процесу ХІХ – початку ХХ ст., авторки розділів підручників, упорядники видань творів рідного письменства. Зокрема О.Гнідан має вагомі праці про західноукраїнське письменство й “Покутську трійцю”, Л.Дем’янівська – про корифеїв українського театру й жанр драматичної поеми, поезію А.Малишка, в узаємному ж співавторстві – про спадщину Володимира Винниченка.

За часів керівництва О.Гнідан свого розквіту досягла студентська літературна студія “Плеяда”, що веде свій початок від 30-х рр. Із неї по війні вийшли відомий гуморист Павло Глазовий, літературознавці Володимир Олійник, Микола Гнатюк, Сергій Бисикало й інші. Керував літстудією і Ю.Збанацький, видаючи її “Літературну газету” (згодом “Вітрила”) з гумористичним додатком “Бегемот”. У різні роки зі студентською молоддю змістовно спілкувалися П.Тичина, В.Сосюра, А.Малишко, І.Драч, Б.Олійник, П.Загребельний, Д.Павличко, О.Сизоненко, Є.Сверстюк, гості з діаспори Богдан Бойчук, Яр Славутич, Дарія Рихтицька та багато інших.

З 1976 р. по 2000 р. кафедру очолював професор Петро Хропко. У складну пору, коли вважалося “немає літератури – є ідеологія!”, він надзвичайно майстерно викладав у 50–70-х роках історію нового письменства. В останні ж два десятиріччя – вступ до літературознавства та теорію літератури, спецкурси “Сучасна українська поезія”, “Література як художня система” тощо, віддавав чимало зусиль перепідготовці учителів, а також українців Польщі й Чехо-Словаччини, читав лекції в університеті в Пряшеві (Словаччина). Серед його понад 300 наукових досліджень – монографічні “Іван Котляревський” (1958), “Біля джерел української реалістичної поезії” й “Українська драматургія першої половини ХІХ ст.” (обидві

книжки – 1972), “Громадянський пафос сучасної української поезії” (1986), “Становлення нової української літератури” (1988). За його редакцією і співавторством вийшли два підручники для ВНЗ із історії української літератури перших десятиріч XIX ст. і початку XX ст. (1991, 1992). Він упорядкував видання творів А.Свидницького, О.Стороженка, Панаса Мирного, Б.Грінченка, П.Морачевського. Написав підручник для 10-го класу, що витримав чотири видання між 1995 – 2000 рр., підготував у співавторстві хрестоматію для старшокласників у двох книгах “Духовні криниці” та хрестоматію з української літератури для 10 класу, створив разом із колегами й осібно посібники (“Деякі аспекти аналізу літературного твору” тощо), навчальні програми, освітні концепції й державні стандарти з української літератури.

Він був одним із ініціаторів повернення рідному університету імені Михайла Драгоманова. Працював головою спеціалізованої вченої ради університету з методики викладання української мови і літератури, був незмінним літописцем свого ВНЗ, головою редколегії кафедрального наукового збірника “Сучасний погляд на літературу” (фахове видання ВАК України). За значний внесок у розвиток філологічної і методичної науки професор П. Хропко був обраний дійсним членом АПН України (1992), йому присвоєне почесне звання Заслуженого діяча науки і техніки України (1995). Вихованці авторитетного викладача і вченого, його докторанти й аспіранти, зберігають вдячну пам’ять про свого мудрого наставника.

До солідної плеяди кафедральної професури належав професор Петро Орлик – автор праць “Українська поезія кінця XIX – початку XX століття”, “Слідами феї Моргани” (в співавторстві), літературних нарисів “Андрій Головка” й “Агата Турчинська”, співавтор університетського підручника з новітньої літератури для студентів-філологів. Глибокий знавець рідної культури, вихователь студентської і наукової молоді, він поєднував працю на кафедрі та складні обов’язки проректора університету з науково-дослідної роботи. В складні роки тоталітаризму він збагачував студентів і “нефільтрованою” правдою про українську літературу.

Від 1976 р. працює в університеті професор Володимир Погребенник, керівник кафедри після смерті проф. П.Хропка. Зараз він голова спеціалізованої вченої ради університету з філології, міністерської експертної ради з мистецтвознавства. В.Погребенник – автор близько 300 наукових публікацій в Україні та її межами (Польща, США, Канада, Аргентина, Франція, Австрія, Бельгія, Ірландія), зокрема монографій “Володимир Самійленко”, “Народною творчістю натхненна (До 110-річчя від дня народження Лесі Українки)”, “Українська класична література”, “Фольклоризм української поезії” (визнана конкурсною комісією кращою в номінації “Монографії” в університеті за 2003 р.), “Слово-зброя: Література в творчому набутку Романа Олійника-Рахманного” (2003).

В.Погребенник – співавтор трьох підручників із історії української літератури XIX–XX ст. (1991–1992, 2003), автор багатьох гасел довідника “Українська література” і посібника для вчителів, відповідальний редактор і виконавець основних розділів “Історії української нової літератури (40–90-х рр.)”, співавтор двох шкільних підручників для 10 і 11 класів та хрестоматії для 10 класу. Дослідник набутку багатьох митців XIX–XX ст., зокрема західноукраїнського регіону, він упорядкував, спорядив вступними статтями і примітками твори І.Франка, Б.Лепкого, Я.Щоголева, М.Кононенка, О.Кобилянської, В.Короліва-Старого, Леоніда Полтави й ін. У США з його ґрунтовною передмовою в 2000 р. вийшла збірка “Магія вогню” української поетки Дарії Рихтицької.

Взагалі йому поталанило “прорубувати вікна” на науковий Захід: із кінця 80-х рр. учений репрезентував кафедру, університет і Україну науковими доповідями з

питань української літератури на міжнародних конференціях в Угорщині, Польщі, Німеччині, Франції (Сорбонна, університет Нансі), Бельгії (Університет "Еразмус" у Брюсселі), США (Іллінойський університет), Ірландії (Дублінський університет). Як професор-гість читав лекційні курси в Українському Вільному університеті в Мюнхені та в Європейському колегіумі українсько-польських університетів у Любліні.

Відомі в світі письменники Айріс Мердок, Патрік Зюскінд та вчені (Андрій Вінценз) рекомендували його до обрання стипендіатом паризького Товариства співпраці зі східноєвропейськими інтелектуалами. Він — член Гуцульського дослідного інституту й Українського історичного товариства (обидва — США), Фулбрайтівський експерт Посольства США в Україні.

Доцент Іван Голубенко, вісімдесятилітній діючий викладач кафедри, впродовж багатьох років читає курс української усної народної творчості, щороку організовує фольклористичні експедиції студентів у західні області України. Матеріали практики передавалися в Інститут мистецтвознавства, фольклористики й етнології імені М. Рильського НАН України. На зібраному матеріалі він видав навчальні посібники для студентів "Пісенний відгомін життя" (1998), "Може вміститися сльоза... (Мати й Україна: з народних джерел)" (2002) фольклорної проблематики.

У науково-методичному активі кафедри — участь доцента Алли Плахової, нині пенсіонерки, у двох університетських підручниках із історії українського письменства; посібники для ВНЗ доцента Ірини Савченко "Основи віршування" (у співавторстві), "Давня українська література" — два видання, "Давня українська література. Матеріали до вивчення курсу" (2003), а також низка статей; праця кандидата філології Лариси Йолкіної, заступника головного редактора журналу "Визвольний шлях" про прозу Володимира Винниченка та її розвідки (про А.Кашенка й ін.) і рецензії. Доцент Ніна Осьмак відзначилася розділами про Д.Маркевича і Т.Бордуляка у двох підручниках "Історія української літератури ХІХ століття" для студентів університетів (1999, 2003), посібником "Вступ до літературознавства" (в співавторстві). Доцент Надія Гришаєнко — автор окремого видання "Літературно-критичні статті та рецензії" та двох посібників для студентів "Матеріали до вивчення творчості Богдана-Ігоря Антонича" й "Матеріали до вивчення творчості О.Ольжича" (все — 2000). В Україні й за океаном опубліковані розвідки доцента Оксани Кобелецької, впорядниці видання драматургічної спадщини Івана Тогобочного, присвячені М.Філянському, В.Мові-Лиманському, Остапу Вишні й іншим письменникам. Публікації кандидатів філології Інни Чернової й Тетяни Бледних висвітлили актуальні питання творчості відповідно Л.Старицької-Черняхівської та Вал.Шевчука. Статті й дисертація старшого викладача Інни Ліпницької присвячені художній спадщині призабутого Модеста Левицького.

Активно працюють у царині наукових досліджень і сумісники кафедри. Професор Анатолій Гуляк з 90—2000-ті рр. видав монографії "Олена Пчілка", "Становлення українського історичного роману", "Числова символіка міфу" (в співавторстві), нарис про Грицька Григоренка, спорядив вступними статтями видання творів А.Кашенка, І.Нечуя-Левицького. Він співавтор "Історії української літератури ХІХ ст. / 70—90-ті рр." для студентів-філологів, співупорядник шкільної хрестоматії "Срібний птах". Читання курсу вступу до літературознавства посприяло випуску ним кількох посібників із питань аналізу літературного твору, його жанрової специфіки й композиційної структури, основ віршування, навчально-методичних рекомендацій, планів практичних занять.

Доценту Раїсі Мовчан належать численні статті про письменників ХХ ст. І.Дніпровського, М.Івченка, Г.Косинку, Олеся Досвітнього, Ю.Яновського, Григорія Тютюнника, Вал.Шевчука, Василя Барку. Вона видала посібники для учнів "Українська проза ХХ століття" та "Українська література ХХ століття",

“Хрестоматія нововведених творів. 5–6 клас”, виступила співавторкою підручника з української літератури для 11 класу й співупорядником хрестоматії, публікатором архівних матеріалів у “СіЧі” й співкладачем чинної програми з української літератури для 5–11 класів середніх загальноосвітніх шкіл. Професор, відомий поет та перекладач Рауль Чілачава написав передмову до видання “Кавказу” Тараса Шевченка мовами світу, видав книжки “Amore, more, ore (Поезії, маргіналії, літературознавчі статті)”, написав ряд статей. Кандидати філології Ярослава Хижун і Тетяна Бикова після захисту видрукували низку студій із проблем творчості О.Кобця (Варавви) й М.Кононенка.

Академік, народний артист України Андрій Демиденко, в недавньому минулому сумісник кафедри, досліджував спадщину М.Грушевського. Народний артист України Анатолій Паламаренко не тільки читає спецкурс “Слово”, а й мистецьки популяризує українську літературну класику в концертних виступах.

Кафедра постійно готувала й готує педагогічно-наукові кадри вищої кваліфікації. У 20-х роках з цією метою відбирали кращих студентів і готували їх до викладання у вищій школі. З 30-х років функціонувала аспірантура, через яку пройшли сотні молодих учених. У ній фахово зросли знані дослідники Петро Орлик, Михайло Чернописький, Надія Вишнеvsька, Іван Голубенко, Ольга Манченко, Юрій Хабатюк, Олег Пилип'юк, Сидір Кіраль, Володимир Шанюк, Ольга Харлан, Анатолій Криловець та багато ін. Вони працювали і працюють майже в усіх гуманітарних навчальних закладах України і кількох закордонних (Леся Калинська – у Чиказькому університеті).

У 90-х роках на кафедрі організована докторантура, яку успішно закінчили Володимир Панченко, Ольга Куца, Олександр Галич та ін. Четверо викладачів кафедри захистили докторські дисертації та стали професорами – Петро Хропко, Петро Орлик, Володимир Погребенник, Анатолій Гуляк.

Викладачі кафедри впроваджують сучасні методики інтерактивного навчання в процес викладання. З 2000 р. професори кафедри читають нові спецкурси (також в інших ВНЗ України), керують спецсемінарами з проблеми “Українська література у світовому контексті”, зорієнтованими на студентів випускного курсу та магістрантів зі спеціальності української філології. Викладачі кафедри з науковими ступенями керують підготовкою магістерських наукових робіт, науковими доповідями на конференціях.

Діяльність кафедри тісно пов'язана із загальною історією української науки й освіти. Тож не дивно, що в часи компартійного диктату вона підлягала коливанням разом із “генеральною” лінією партії. Одержавши друге дихання в роки української незалежності, ця діяльність підпорядкована розкриттю повноти неоднокліїного в ХХ–ХХІ ст. українського літпроцесу, наукової об'єктивності оцінок і характеристик надбань його видатних учасників, донесенню до студіюючої молоді несфальшованими патріотичних первнів спадщини класиків, естетичної повноцінності рідного письменства.

Цьому підпорядкована й система наукової творчості студентської молоді, дослідження аспірантами забутих (репресованих) імен, що допомагає заповнити лакуни й повніше відтворити культурні ландшафти минулого. У номенклатурі навчальних дисциплін, планах і робочих програмах якраз закладено всі можливості щодо повернення в обіг цілих пластів фольклору (тема голодомору) чи літературної творчості, вилучених у тоталітарні часи, або ж засвоєння новітніх літературних теорій і методологій (“Теорія літератури”) – і цим уповні користаються чільні професори й доценти кафедри.

Як науковий – педагогічний, дослідний, методичний – центр та осередок української філологічної науки провідного педагогічного університету України,



кафедра, успішно відбувши акредитацію разом із факультетом (декан – мовознавець доц. А.В.Висоцький) і університетом, очолюваним акад. В.П.Андрущенком, в ХХІ ст. докладає зусиль щодо вишколу висококваліфікованих учителів-словесників, створення необхідних видань для забезпечення навчального процесу та підготовки фахівців вищої кваліфікації для всієї України, ведення літературознавчих студій, передбачених комплексною темою “Шляхи розвитку української літератури ХVІІ–ХХ ст.”, науково-критичного видання класичних творів українського письменства.

Останнім часом кілька викладачів, вихованців аспірантури, захистили кандидатські дисертації (І.Чернова, Я.Хижун, Т.Блєдних, І.Ліпницька). На кафедрі як провідній організації знаходять поцінування дисертації з української літератури, а її професори (П.Хропко, В.Погребенник) і чільні доценти неодноразово опонували в НАНУ, КНУ ім.Т.Шевченка. З метою набуття якісних студентів кафедра співпрацює з Малою академією наук, а її члени входять до робочих груп і журі олімпіад і конкурсів. За останній час кафедра була організатором Лепківських і співорганізатором Драгоманівських наукових читань, оновила тематику спецкурсів і спецсеминарів, курсових, дипломних і магістрантських праць, підготувала вже дев'ятий збірник “Сучасний погляд на літературу”. Її викладачі сприяють виходу студентської газети “Сьоме небо”, діяльності студентського театру “Вавилон” (доценти І. Савченко й І. Чернова).

Маючи й реалізуючи по змозі сил свій науково-педагогічний потенціал, кафедра української літератури Національного педагогічного університету ім.М.П.Драгоманова з надією дивиться в майбутнє, вітає перспективу осучаснення української вищої філологічної освіти.



*Передплачуйте “Слово і Час” – єдиний академічний літературознавчий журнал про українську та світову літературу.*

*Передплатний індекс – 74423*

**Слово** *Електронний варіант*  
*на Web-сторінці за адресою:*

*i* [www.word-and-time.iatp.org.ua](http://www.word-and-time.iatp.org.ua)

**Час**

